

Naši izdavački poduhvati na Prvom festivalu knjiga

Pomorski muzej Crne Gore je krajem decembra predstavio svoju izdavačku djelatnost na Prvom festivalu knjige – humanistike, kulture i umjetnosti FesK Kotor – ***Pazi što čitaš***. Ova književna manifestacija održana je od 20. do 22. decembra u kotorskoj Galeriji *Solidarnosti* u znaku obilježavanja Evropske godine kulturne baštine i 120 godina knjižarstva Boke Kotorske. Na spisak nagrađenih djela žiri grada Kotora uključio je i dva izdanja Pomorskog muzeja: prva nagrada kao izdavaču za knjigu ***Lav Svetog Marka: simbol Serenisime predstavljen u umjetnosti grada Kotora***, autorke **Radojke Abramović**, i nagrada za autora **mr Jovici Martinoviću**, za knjigu ***Socijalno-ekonomska struktura društva u Kotoru u prvoj polovini XIV vijeka***. Knjiga više savjetnice našeg muzeja gospođe Abramović dobila je priznanje u kategoriji knjige koja ima trajnu vrijednost i ostvaruje naučni doprinos, a druga knjiga – za naučni doprinos.

(Više na stranama 3-6)

In memoriam: Nedeljka Temali

U Beogradu je u 78 godini umrla **Nedeljka Temali**, velika, plemenita donatorka Pomorskog muzeja Crne Gore, darodavac najveće pojedinačne poklon-kolekcija predmeta koji skupa predstavljaju bogato svjedočanstvo življenja na području današnjeg Crnogorskog primorja. Gospođa Temali rođena je u Sutomoru 1940. godine.

(Više na stranama 2 i 3)

Jedra Boke je mjesečna publikacija
Pomorskog muzeja Crne Gore
Decembar 2018. godine

Direktor Pomorskog muzeja
Andro Radulović

Savjet Pomorskog muzeja
Od 14. septembra 2017. g. formiran je
Savjet Pomorskog muzeja koji će naredne 4
godine raditi u sljedećem sastavu:
Đuro Beli Prijić, predsjednik
Draško Dragaš, član
Dragana Lalošević, član
Vesna Prlja, član
Slavko Dabinović, član

Prijatelji i saradnici

Mr Mileva Pejaković Vujošević
Prof. dr Antun Sbutega
Prof. dr Gracijela Čulić
Don Anton Belan
dr Stevan Kordić
Prof. dr Milenko Pasinović
Milan Sbutega
Zoran Radimiri
Željko Brguljan
Petar Palavršić
Slavko Dabinović
Radojka Abramović
Jelena Karadžić
Ilija Mlinarević
Milica Vujović
Smiljka Strunjaš
Danijela Nikčević

Jedra Boke sadržajno i tehnički oblikuje
Drago Brdar

Pomorski muzej Crne Gore Kotor
Trg Bokeljske Mornarice 391 Kotor, 82000
Telefon: +382 (0) 32 304 720
Fax: +382 (0) 32 325 883
Website: www.museummaritimum.com
e-mail: pom.muzej.dir@t-com.me

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastao je postepenim razvitkom prvobitne zbirke Bratovštine Bokeljska mornarica, utemeljene oko 1880. godine, koja je od 1900. godine otvorena za javnost, a 1938. godine preuređena i otvorena na prvom spratu sadašnje muzejske zgrade, barokne palate plemićke porodice Grgurina iz početka XVIII vijeka, koja je od 1949-1952. godine kompletno restaurirana i adaptirana za potrebe Muzeja. Danas je Pomorski muzej institucija kulture Republike Crne Gore.

Misija Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru je da čuva sjećanje naše zajednice na bogatu pomorsku istoriju Boke Kotorske i njeno izuzetno kulturno nasljeđe.

Nedeljka Temali

izuzetna donatorka
Pomorskog muzeja

(Nastavak sa strane 1)

Izuzetna, poštovana donatorka kotorskog Pomorskog muzeja, gospođa **Nedeljka Temali**, svoju plemenitu životnu misiju završila je 24. septembra 2018. godine. Vijest o tome u naš muzej je, nažalost, sticajem okolnosti stigla sa dosta zakašnjenja, na samom isteku godine kada su nasljednici gospođe Temali o tužnom događaju obavijestili bivšu direktoricu Pomorskog muzeja **mr Milevu Pejaković Vujošević**.

Nedeljka Temali rođena je u porodici sutomorskog pekara **Paška Temalija** (porijeklom Italijan), koji je tamo imao svoju pekarsku radnju. Njena majka **Krstina** rođena je Sutomorčanka i potiče iz tamošnje porodice **Obradović**. Ratni vihor je njene roditelje, zajedno sa njom i njenim dvije godine starijim bratom Nikolom, krajem jula 1941. godine natjerao da pobjegnu iz Sutomora u Beograd gdje je gospođa Temali provela bezmalo cijeli život.

Odluku da 58 predmeta iz porodične zaostavštine, među kojima su predmeti njene majke, bake Marine (rođene Hrvatini) i prabake Marije (udate Hrvatini), obje sa majčine strane, gospođa Temali je donjela, kako je to ispričala 20. decembra 2015. godine u svom domu na Novom Beogradu tadašnjoj direktorici Pomorskog muzeja, *u dubokoj vjeri da će jedino u Pomorskom muzeju ti predmeti biti zbrinuti trajno i tako zaštićeni od propadanja, te da će samo pohranjivanjem u tom prostoru moći služiti na dobrobit šire zajednice.* ⇨

Nedeljka Temali decembra 2015. godine sa mr Milevom Pejaković Vujošević u svom domu na Novom Beogradu

Moj brat Ratko i ja smo prije njegove smrti razmišljali šta da uradimo sa tim predmetima. Složili smo se da bi najbolje bilo da ih poklonimo nekom muzeju. Kada smo razmišljali koji bi to muzej mogao biti s radošću smo se setili Pomorskog muzeja u Kotoru i ja sam tada odmah znala da je to najbolje rješenje, pošto među tim predmetima ima puno onih vezanih za Boku Kotorsku. Zaista, ima li išta logičnije nego da te nošnje bokeljskih mornara i sve ostalo trajno mjesto dobiju u muzeju koji baštini prošlost tog kraja – objasnila je poštovana donatorka u razgovoru sa mr Milevom Pejaković Vujošević svoje plemenite motive.

Cijela poklon-kolekcija obuhvata različite predmete, od kompletnih nošnji, pojedinačnih dijelova nošnji, različitih vrsta nakita i ukrasa, do razglednica, stigla je u Palatu Gurina 2. decembra 2015. godine. Tada su mr Mileva Pejaković Vujošević u ime našeg muzeja i **Branka Tujković**, zastupnica gospođe Temali, potpisale donatorski ugovor.

Te 2015. godine gospođa Temali je u susretu sa tadašnjom direktoricom Pomorskog muzeja najavila da će našoj instituciji nakon svoje smrti ostaviti još nekoliko predmeta. Gospođa Temali je to i uradila obavezavši oporukom svoje nasljednike da našem muzeju prenesu nekoliko pojedinačno navedenih predmeta kao njen dar.

Zahvaljujemo se našoj dragoj donatorki i ovim putem izražavamo naše najdublje poštovanje za njenu nesebičnost i plemenitost. Nedeljka Temali ostaje trajno upisana u analima Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru kao darodavac pojedinačno najveće i najvrednije poklon-zbirke starih predmeta. Održavaćemo sjećanje na nju.

Naši izdavački poduhvati na Prvom festivalu knjiga

(Nastavak sa strane 1)

Prvi festival knjige – humanistike, kulture i umjetnosti FesK Kotor – **Pazi što čitaš** otvoren je 19. decembra u 12 i 30 sati održavanjem konferencije za štampu u kotorskoj Galeriji solidarnosti gdje su ljubiteljima knjige tri dana bila izložena izdanja 50 izdavača-sudionika iz Crne Gore. U sklopu programa Festivala realizovano je 20 promocija knjiga, održane projekcije dva dokumentarna dugometražna filma i radionica na temu **Zelena kultura**, a posjetioci su mogli da vide i izložbu starih i rijetkih knjiga Muzeja grada Perasta. Organizatori Festivala su bili Opština Kotor i Javna ustanova *Muzeji Kotor*.

Galerija Solidarnosti 20. decembra: Konferencija za medije na kojoj je otvoren FESKK – *Pazi što čitaš*

Festival je na pres konferenciji otvorila potpredsjednica Opštine Kotor **Ljiljana Popović Moškov**.

Kotor sa svojom kulturnom baštinom pravo je mjesto u Crnoj Gori gdje se desio prvi festival pod nazivom 'Pazi što čitaš'. Hvala svima u Opštini Kotor koji su podržali ovaj projekat, prije svih Sekretarijatu za kulturu, sport i društvene djelatnosti, gdje smo se dogovorili da jedan ovakav projekat mora da bude zajedničko djelo svih kulturnih ustanova čiji je osnivač Opština Kotor. Zbog toga su tu, OJU Muzeji Kotor, JU Kulturni Centar 'Nikola Đurković' i

smatramo da jedino zajedničkim djelovanjem možemo iznjeti da ovako veliki projekat bude i uspješan. Želim da ovaj festival traje, jer ovakva manifestacija to zaslužuje. Na jednom mjestu možete pogledati knjige 50 izdavača iz Crne Gore, koji se bave izdavaštvom neke druge vrste, knjige koja nije komercijalna ali je puna vrijednosti, to su knjige koje se ne promovisu tako često u našim medijima, kazala je Popović Moškov.

Pored gospođe Popović Moškov, na konferenciji su govorili i **Jelena Vukasović**, sekretarka Sekretarijata za kulturu, sport i društvene... ➔

⇐...djelatnosti, **Zorica Stablović Bulajić**, autorka koncepta *Pazi što čitaš!*, **Dušan Medin**, direktor OJU Muzeji Kotor i **Marija Bernard**, direktorka Kulturnog centra *Nikola Đurković*.

U vremenu kada se u Kotoru zatvaraju knjižare, mi otvaramo vrata Galerije Solidarnosti, prostor

Nagrađeni i organizatori

Foto: Radio Bokanews

u kome će se u toku naredna dva dana odvijati festival knjige, te na kome će biti predstavljena brojna izdanja 50 izdavača iz Crne Gore, različite tematike: kulturne baštine Boke, pomorstva, istorije, prava, ostalih prirodnih i društvenih nauka i umjetnosti, poručila je Maja Grgurović, profesorica književnosti i bibliotekarka u Muzeju

grada Perasta.

Nagrade Festivala knjige Kotor

NAGRADE STRUČNOG ŽIRIJA

Predsjednica stručnog žirija **Jelena Đurović** je 22. decembra u večernjim satima proglasila je dobitnike nagrada i pročitala obrazloženje stručnog žirija.

U kategoriji izdavača priznanje su dobili: izdavač **CANU** i **Narodni muzej Crne Gore**, za publikaciju *Crvena stijena*, urednika **Roberta Whallona**.

Obrazloženje: Značajan međunarodni doprinos u oblasti arheoloških istraživanja na tlu Crne Gore.

Narodni muzeju Crne Gore, za naučni doprinos knjige *Umjetnički muzej*, autorke **Ljiljane Zeković**.

Obrazloženje: Izuzetan doprinos istoriji i umjetnosti i prezentacija jednog od najznačajnijih muzeja Crne Gore.

U kategoriji inovativno-obrazovna praksa, priznanje je uručeno izdavaču **Gligorije Djaku**, za knjigu *Čudesni svijet puha Đorđa, Puh Đorđe i duhovi triftara, Puh Đorđe u zamci Spiridona ledenog*, autora **Žarka Vučinića**.

Obrazloženje: Za izuzetan doprinos inovativnoj praksi u obrazovanju.

U kategoriji nagrada za autora, priznanje je dodjeljeno **mr Jovici Martinoviću**, za naučni doprinos knjige *Socijalno-ekonomska struktura društva u Kotoru u prvoj polovini XIV vijeka*, čiji su izdavači **Pomorski muzej Crne Gore** i **OJU Muzeji Kotor**.

Obrazloženje: Sveobuhvatno istraživanje društveno-ekonomskih prilika srednjovjekovnog Kotora.

U njegovo ime nagradu je primio **Aleksandar Dender**, predsjednik Zajednice Italijana Crne Gore Kotor.

NAGRADE ŽIRIJA OPŠTINE KOTOR

Žiri grada Kotora dodijelio je dvije nagrade izdavačima: **Pomorskom muzeju Crne Gore Kotor** za knjigu *Lav Svetog Marka: simbol Serenisime predstavljen u umjetnosti grada Kotora*, autorke **Radojke Abramović**, u kategoriji knjige koja ima trajnu vrijednost i ostvaruje naučni doprinos.

Ova studija, koja je propraćena izuzetnim

ilustrativnim materijalom, pokazala je zrelost i studioznost autorke kao kritičke istražiteljke – kazala je Janković Pivljanin.

Druga nagrada dodijeljena je **Nacionalnoj biblioteci Crne Gore Đurđe Crnojević** za knjigu *Umjetničko blago Crne Gore*, u kategoriji vrijedno reprint izdanje stare knjige koja ima obilježje trajne vrijednosti.

Dodijeljene su i dvije nagrade za autore: ⇨

⇐...akademiku **prof. dr Šerbu Rastoderu** za knjigu ***Komunisti i muhadžiri (1958 – 1971) slučaj Opštine Rožaje***, u kategoriji knjiga koja pruža važan naučni doprinos. Druga nagrada dodijeljena je **prof. dr Miodragu Petroviću** za knjigu ***Istorija matematike***, u istoj kategoriji.

Dodijeljena je i **specijalna nagrada za fo-**

tomonografiju *Krsto Andrijašević*, urednice **Ljiljane Zeković**, za knjigu koja ima trajnu vrijednost, u izdanju **Fondacije Čano Koprić** i **Narodnog muzeja Crne Gore**.

Urednica festivala saopštila je dobitnike nagrade koje je dodijelio grad Kotor. Nagrade je u ime grada uručila potpredsjednica Opštine Kotor **Ljiljana Popović Moškov**.

Dodijela nagrade autorima dvije knjige u izdanju Pomorskog muzeja: Radojki Abramović i mr Jovici Martinoviću, za koga je nagradu primio Aleksandar Dender, predsjednik Upravnog odbora Bokeljske mornarice (gore). Drugi nagrađeni (dolje)

⇐..U ime suorganizatora Festivala **Dušan Medin**, direktor OJU Muzeji Kotor je, između ostalog, poručio:

– Mislim da je tokom ovog festivala ostvarena naša misija podnaslova našeg festivala *Kulturna baština Pro futuro*, a to je da se o kulturnoj baštini priča na način na koji ona može da nam donese razne dobrobiti i u budućnosti, ali i da nas podsjeti na sve naše kulturne vrijednosti, a posebno na kulturne vrijednosti i osobenosti Bokokotorskog zaliva, naročito Kotora kao njenog centra.

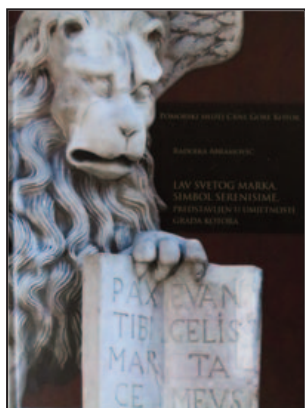
Promocija izdanja Pomorskog muzeja

Radojka Abramović (u sredini) govori na prezentaciji izdanja našeg muzeja, Andro Radulović i Jasmina Bajo

U sklopu Prvog festivala knjige – humanistike, kulture i umjetnosti FesK Kotor – **Pazi što čitaš** 20. decembra u kotorskoj Galeriji solidarnosti održana je prigodna prezentacija izdavačke djelatnosti Pomorskog muzeja Crne Gore, o čemu su govorili **Andro Radulović**, direktor našeg muzeja i **Radojka Abramović**, viši savjetnik Muzeja.

Nagrađenu knjigu žirija Festivala, **mr Jovice Martinovića**, istaknutog naučnog i kulturnog radnika, uvaženog bokeljskog i crnogorskog

arheologa, pod nazivom **Socijalno-ekonomska struktura društva u Kotoru u prvoj polovini XIV vijeka**, objavili smo u aprilu 2017. godine, zajedno sa OJU Muzeji Kotor.

Riječ je o doktorskoj disertaciji našeg poštovanog sugrađanina koja čudnim spletom okolnosti nije odbranjena, ali koja, po opštoj ocjeni stručne javnosti, predstavlja izuzetno djelo. Knjigu dragog kolege Martinovića, nekadašnjeg direktora Pomorskog muzeja, prvi put smo prigodno... ⇐

⇐...predstavili 21. aprila učesnicima međunarodnog naučnog skupa *Isprepleteni identiteti: Kotor, Dubrovnik i njihovo zaleđe u višestoljetnoj perspektivi*, a njenu temeljnu prezentaciju uradili smo 20. maja.

Svojom sveobuhvatnošću tematike knjiga mr Jovice Martinovića ilustruje bitne i karakteristične vrijednosti kotorske sredine 14. vijeka, razvijenost i domete njenog municipalnog zakonodavstva, intenzivnost komunikacija sa drugim sredinama, imovinsko-pravne i socijalne odnose u gradskom i seoskom miljeu, funkcionisanje značajnih, ekonomskih i ostalih egzistencijalnih izvora proizvodnje i trgovinske razmjene.

To je dokumentovana, sažeta skica života sa svim njegovim kompleksnim detaljima, problemima svakodnevnice, nevoljama egzistencije, pragmatikom ingenioznošću, njegovih protagonista prezentovanih imenom i prezimenom, nadimkom, zanatom kojeg su upražnjavali ili posjedom kojim su upravljali.

Jovičina knjiga, prema opisu **prof. dr Gracije Čulić**, knjiga je enciklopedijskih dometa, impresivna, tematski raznolika. Ona je i riznica etničkih, socio-kulturnih i političkih saznanja o vremenu i prostoru 14. stoljeća grada Kotor i njegovog distrikta.

Nagrađeno izdanje Opštine Kotor u kategoriji izdavača – **Lav Svetog Marka: simbol Sere nisime predstavljen u umjetnosti grada**

Kotora – izuzetan je rad naše više savjetnice Radojke Abramović. Ovo djelo objavili smo u jesen takođe 2017. godine i javnosti je predstavili 21. novembra te godine.

Ovim djelom autorka vodi čitaoca kroz prostor i vrijeme Kotor, prateći znamenitu i nasadve toliko snažnu figuru lava Svetog Marka, otkrivajući, osim stameno kamenog i u arhivskim dokumentima, na povlasticama i dukalima, u knjigama sa minijaturama, na pergamentu, na kovanom novcu, medaljonima, na zastavama modela brodova, ali i nezaobilazno na oslikanim platnima vrsnih majstora, na kojima simbol Republike zaštitnički lebdi nad sukobljenim jedrenjacima na moru.

Djelo je rezultat dugogodišnjeg istraživanja i proučavanja bogate građe, kojom se autorka bavila i sa čime je bila okružena provodeći, svoj životni i radni vijek u Kotoru, odnosno Pomorskom muzeju Crne Gore.

Prepoznajući vrijednost i potrebu za što boljim i izražajnijim prezentovanjem jednog ovakvog kulturnog miljea na mapi kulturno-turističke ponude, monografski je predstavila ne samo značaj, umjetničku i istorijsku vrijednost ovog simbola, već i mogućnost plasmana kotorske kulturne baštine, predstavljenu ovim poznatim znakom koji potencira evropsku komponentu Kotor, a u svrhu kulturnog, naučnog i turističkog eksploatisanja bogatstva koje nam je dato u nasljeđe.

Sa otvaranja FESK-a: Dušan Medin, Maja Grgurović (govori), Jasmina Bajo, Ljiljana Popović Moškov i Stanka Janković Pivljanin

Foto: S. Dabović

IZ NAGRAĐENE KNJIGE MR JOVICE MARTINOVIĆA SOCIJALNO-EKONOMSKA STRUKTURA DRUŠTVA U KOTORU PRVE POLOVINE XIV VIJEKA

Plovna sredstva i brodovlasnici

Iako je o brodovima kotorske luke dosta pisano, možda je u kontekstu analize brodskih tovara i roba u kotorskoj luci u posmatranom periodu od 1326. do 1337. godine trebalo dodati još i neke podatke o domaćim i stranim brodovlasnicima ili zakupcima brodskeg prostora, odnosno, patrunima bez obzira da li su ili nisu pomenuti u prethodnom tekstu.

Među poznatim brodovlasnicima svakako se ističe često **Tripun Mihailov Buća**, pa zatim **Nikola Cufet (Bizanti)**, koji je osim pomenutog broda tipa *kondura* zvane *Sveti Marko*, predate **Franju Fumadi** iz Zadra, imao još jedan brod tipa *cola* (*folia*), koga je dao u najam ili, po pomorski, u *navao* (*ad naulum*) od 1 perpera dnevno **Milaku i Obradu Gintilu**, pa traži da mu plati najam za protekli period, a budući da se oni brane da su izgubili brod, sud nalaže Nikolici da pod zakletvom kaže kolika je cijena broda, pa da je tuženi plate zajedno sa najmom.

Međutim, možda je jedan od najvećih brodovlasnika toga doba bio plemić **Petar Kate-na**, potomak pomorca **Andrije Katene** iz 1222. godine, sa svojim sinom **Tripunom**. Petar je kupio za 80 perpera od Ivana, brata **Miha Dragovog** iz Drača, jedan brod (*barca*) sa jednim jedrom (velo), jednim sidrom (*ancora*), sa pripomenama (*cum sartibus*)

i ostalom opremom, a istovremeno potvrđuje **Slavko Stojšin**, brat **Mladena** iz Dubrovnika, da je od Petra primio brod tipa *barkozij* (*barcosium*) vrijedan 100 perpera, koji ima jedno novo i jedno staro jedro, dva sidra i svu potrebnu opremu, te dvije palube od hrastovine (*cubertoriis de cuerc-he*), kao i da je od Petra primio 100 perpera na dobit, od koje njemu ide samo trećina, s tim što će se obračun izvršiti za mjesec dana. **Tripun Petrov Katena** i **Stefan Doberko** iz Dubrovnika potvrđuju na sudu da imaju u ortaštvu (*societas*), u napolici kako je običaj, jedan opremljeni barkozij (*barcosum fulcitum*) vrijednosti 100 perpera, koji je sada kod Stefana na dobitak takođe u napolici, a glavni garant je **Hrestole Prodanov**, krznar (*pilifarius*) sa Hvara, zatim **Stefani Hrestole** potvrđuju da duguju Tripunu 26 perpera, od čega će

polovicu vratiti do Božića a ostatak do Uskrsa, kao i da su primili od Tripuna na dobit 50 krstastih perpera, od čega na Tripuna ide trećina i dobitka i gubitka, a obračun će se vršiti svakog mjeseca.

I plemić **Biste Primuti**, značajni kotorski privrednik i diplomat, poslanik **kralja Stefana Dečanskog** kod opštine Dubrovnika radi preuzimanja takozvanog Svetodimitarskog dohotka, ogledao se kao brodovlasnik, pa mu **Mili** i **Mikoje** iz Perasta obećavaju da će mu predati jedan opremljeni brod tipa *skaba* (*scaba actata*), najkasnije do Velike Gospe, a ako zakasne moraju mu plaćati dnevni najam za drugu *skabu*, ali ako bi nova *skaba* u roku od godinu dana po pomorskom žargonu otvorila vodu (*ap/p/erieretur*), odnosno, počela da propušta vodu, moraju mu je o svom trošku popraviti. Ovo je najstariji ugovor o gradnji roda u Perastu i o postojanju brodogradilišta u tom gradu.

Konačno, **Đovani Černuto** iz Riminija prodaje **Đaninu Đordi** iz Venecije svoj *barkozij* (*barcosium*) za 19,5 zlatnih dukata prave i dobre težine, brod siguran i osiguran, za što jemči svim svojim dobrima, čime se završava ova serija podataka o brodovima i njihovim vlasnicima u posmatranom periodu.

Crtež barca

IZ NAGRAĐENE KNJIGE RADOJKE ABRAMOVIĆ

Lav Svetog Marka simbol Serenisime predstavljen u umjetnosti grada Kotora

Legenda o začecima poštovanja kulta Sv. Marka, kodificirana polovinom XIV vijeka, temelji se na drevnoj legendi koja je nastala u VI vijeku. Sv. Marko se na putu iz Akvileje za Rim zaustavio u jednoj od venecijanskih laguna, zaspao i u snu usnuo anđela, koji mu se obratio riječima: *Pax tibi Marce Evangeista meus, hic requiescet corpus tuum (Mir tebi, Marko, jevanđelisto moj, ovdje će počivati tvoje tijelo).*

Postoji još jedno vrlo slično predanje. Prema toj legendi, Sv. Marka je, u vrijeme dok je propovijedao jevanđelje duž obale Jadrana, na lađi zadesila strahovita oluja, koja ga je natjerala među venecijanska ostrvlja i sprudove. Tada mu se ukazao anđeo sa riječima: *Na ovim lagunama izrast će grad tebi na čast.* Nakon četiri stotine godina, bježeći pred hunskim vodom Atilom, ljudi sa kopna sklonili su se na ta ostrva i osnovali grad Veneciju. Poslije misionarske djelatnosti duž obale Jadrana, Sv. Marko je prema predanju, otišao za Libiju, gdje je 12 godina propovijedao jevanđelje.

Doputovao je u Aleksandriju i u tom gradu osnovao hrišćansku crkvu. U istom gradu osnovao je hrišćansku crkvu. Nekoliko vjekova poslije njegove smrti mletački trgovci prenijeli su njegovo tijelo u Veneciju. Ove legende bile su osnov ideološke predodređenosti translacije mošti Sv. Marka iz Aleksandrije u Veneciju,

već pomenute 828. godine, od strane jedne grupe mletačkih trgovaca iz venecijanske lagune.

Kada su Venecijanci prenijeli zemne ostatke Sv. Marka u Veneciju, izgradnjom hrama koji mu je bio posvećen, centar religioznog života Mletačke Republike bio je *Rialto*, gdje je i začeta Venecija, kao grad u ekspanziji i centar moćne Serenisime. Sa pojavom kulta Sv. Marka želja Venecijanaca bila je da se na osnovu ovog

presudnog religioznog čina, kulturno i politički, otrgne od snažne političke i kulturne dominacije Vizantije sa jedne i Karolinga (Franaka) sa druge strane. Tako je jevanđelista Marko u očima svih onih koji su ga prihvatili kao patrona postao simbol venecijanske nezavisnosti od pomenutih uticaja.

Identifikacija Republike sa svecem primarni je uzrok figurativne potvrde krilatog lava kao simbola Mletačke Republike. Tokom šezdesetih godina XIII vijeka mletački lav, kao amblem, potvrđuje se u pravom

smislu. Ovo svjedoče fundamentalni artefakti – 6 malih reljefa u bronzi sa prikazom hodajućeg lava sa zatvorenom knjigom u šapama, koji se nalazi na dvijema bronzanim baždarenim državnim mjericama, prihvatima, u obliku *sića* (manje vedro za vodu), koje potiču iz 1262/1263. godine, a čuvaju se u državnom arhivu Venecije. Ove mjerice su veoma malih dimenzija 7,5 x 7 cm, ali su reljefi sa prikazima lavova ikonografski vrlo precizno odrađeni i pogodni za

istraživanje. Za razliku od ovih, dobro uočljivih do detalja prepoznatljivih lavova, na bronzanim reljefima koji krasi posude u funkciji mjerica, na duždevim bulama i zastavi Sv. Marka, koja pada vertikalno, uzdužno (*vessilo*), nalik rimskim zastavama, predstavljen je lav u molekuli mikroskopski izrađen, za čiju je obradu potrebna intuicija, jer su slične u formi raka. Sv. Marko preda-

je ih duždu, čime mu simbolično predaje vlast. Venecijanci su vjerovali u biblijsko učenje da cijelokupna vlast dolazi od Boga, a dužd je prilikom preuzimanja dužnosti izjavljivao da je položaj dobio biranjem, ali ne vlastitom snagom ili mudrošću već milošću stvoritelja od koga sve zavisi. Tako je od Sv. Marka primao žezlo ili zastavu, kako je jasno prikazano na mletačkim moneta. Prilikom dolaska na vlast dužd je za vrijeme ceremonije sa oltara svečano primao zastavu Sv. Marka. Narod, ili zajednica, odlučivali su ko će biti dužd...

Neobično potonuće razarača *Huzsar* ispred Boke

Huzsar u plovidbi blizu Boke

Južno od rta Trašte u kursu 163 stepena, 3. decembra 1908. godine u 8.10 časova, razarač Carske i Kraljevske Mornarice Austro-Ugarske, **Huzsar**, je ploveći brzinom od 12 čvorova uz obalu prema Baru, naletio na podvodni greben-hridinu *Kalafat* koje lokalno stanovništvo zove *seka Albaneze*. Strugajući hridinu dok se nije nasilno zaustavio *Huzsar* se oplata na desnoj strani trupa uz kobilicu pocijepala u dužini od 20 metara, a ispod kotlarnice otvorila se rupa prečnika 30-tak centimetara kroz koje je more nadiralo u utrobu razarača. Kako je operacija odsukavanja razarača, koja je započeta odmah, trećeg dana od havarije zbog jakog nevremena morala biti odložena, brod je u noći 12. decembra sam od sebe skliznuo sa *seke Albaneze* i potonuo na dubini od 15 metara, prelomivši se pritom na tri dijela.

Poduhvat odsukavanja razarača započeo je skidanjem sa njega materijala i naoružanja, pa je u dva dana skinuto 130 tona istog. Nakon toga su 10. decembra *Huzsar* bezuspešno pokušali da otegle velikim ratnim brodom *Sankt Georg* sa strojem snage 15.000 konja. *Huzsar* se u prvom naletu nevremena najprije napunio morem pod čijim je teretom potonuo do nivoa glavne palube.

Od 19. decembra do marta 1909. trajala je operacija vađenja iz mora svega što je moglo da se iskoristi. Izvađen je veći dio strojarskog kompleksa potonulog razarača, njegovi propeleri sa osovina, preostalo naoružanje. Većina tih djelova je nakon remonta, iskorištena prilikom gradnje drugog razarača istog tipa u brodogradilištu u Puli naredne godine koji je takođe ponio ime *Huzsar*.

Huzsar je za Carsku i Kraljevsku Mornaricu Austro-Ugarske (K.u.K. Kriegsmarine), sagrađen 1905. godine u Londonu, u britanskom brodogradilištu renomirane kompanije *Yarrow*, po njihovom projektu. Gradnja je počela u novembru 1904. godine. Brod je porinut 31. maja. razarač je u operativnu upotrebu zvanično uveden 4. jula 1905. Njegova gradnja je koštala 1.558.136 kruna. Bio je prvi od ukupno 14 austro-ugarskih razarača istoimene klase. U jesen 1908. brod je priključen Torpednoj flotili u Boki. Brodom je u trenutku nesreće zapovijedao poručnik bojnog broda **Beker**.

U podmorju oko *seke Albaneze* 110 godina nakon potonuća, ima malo ostataka djelova trupa i brodske konstrukcije *Huszara*. Kako je 16. decembra 1940. na istom mjestu potonuo trgovački parobrod **Srebrenog** danas je u gomili djelova razbacanih po dnu vrlo teško odrediti koji je dio od razarača *Huzsar*, a koji od **Srebrenog**.

Huzsar je bio dug 68 metara i širok 6,26 metara. Puni deplasman iznosio je 428 tona. Mogao je da razvije maksimalnu brzinu od čak 30,27 čvorova, ali trajna maksimalna brzina bila mu je 28,53 čvorova pri 388 okretaja stroja u minuti. Pokretale su ga dvije velike četvorocilindarske klipne parne mašine ukupne snage 5.800 konja, preko dva velika trokraka propelera, svaki prečnika preko dva metra. Sa zalihama goriva od 90,6 tona uglja pri punoj brzini,

mogao je preploviti 500 nautičkih milja. Bio je naoružan sa jednim topom kalibra 66 mm, sedam topova kalibra 47 mm, i dvije torpedne cijevi kalibra 450 mm. Opsluživao ga je 66 članova posade.

POMORSTVO U KOTORU DANAS

U decembru su u Kotor dolazili sljedeći kruzeri: **Artemis**, **Athena**, **Costa Luminosa** i **Rhapsody of the Seas**. **Costa Luminosa** je bio posljednji veliki kruzer koji je 27. decembra dolazio u Kotor i time zatvorio kruzingu sezonu 2018. godine.

Brodovi u Kotoru u decembru

Artemis (4, 10, 24 i 31.), **Athena** (2, 17. i 24.), **Costa Luminosa** (6, 13, 20. i 27.),
Rhapsody of the Seas (3.)

Foto: S. Dabinić

Costa Luminosa na lučkom vezu 20. decembra oko 15:30 sati

Foto: S. Dabinić

Kruzer Costa Luminosa prilazi lučkom vezu, 20. decembra oko 13:12 sati

PROJEKAT BOKELJSKA MORNARICA U ARHIVSKIM DOKUMENTIMA: Bokeljska mornarica Kotor je učestvovala na javnom konkursu Ministarstva kulture Crne Gore *Raznolikost izraza nezavisne kulturne scene* sa projektom **Bokeljska mornarica u arhivskim dokumentima – zbornik dokumenata od najstarije sačuvanih do danas**. Komisija za raspodjelu sredstva je prihvatila ovaj projekat i za njegovu realizaciju u narednoj godini odobrila 11.800 eura. Projekat predviđa identifikaciju, obradu i prevod dokumenata na stranim jezicima i njihovu pripremu za štampu, a zatim će uslijediti izdavanje zbornika. Tako će oko 800 najvažnijih dokumenata od srednjeg vijeka do danas, koji se tiču Bokeljske mornarice, a koji se čuvaju u arhivima u Crnoj Gori, biti objavljeni i dostupni naučnicima i široj publici.

IZDANJA BOKELJSKE MORNARICE NA FESTIVALU KNJIGE U KOTORU: Na festivalu knjige pod nazivom **Pazi što čitaš!**, koji je održan od 20. do 23. decembra u Galeriji solidarnosti u Kotoru i na kome učestvuje 50 izdavača iz Crne Gore, učestvovala je i Bokeljska mornarica Kotor. Na festivalu su izložena vrijedna izdanja Mornarice iz ranijih godina: stara i nova monografija *Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice*, reprint *Statuta Bratovštine svetog Nikole mornara u Kotoru iz 1463. godine*, *Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice*, monografija *Katedrala Svetoga Tripuna*, kao i nova izdanja: brošura *Bokeljska mornarica* i *Historija pomorstva Crne Gore u kontekstu jadranskog, mediteranskog i*

svjetskog pomorstva autora admirala **prof. dr Antuna Sbutega**.

MORNARICA NA PROSLAVI DANA UDRUŽENJA POMORSKIH KAPETANA CRNE GORE: Na prijemu koji je povodom Dana Udruženja pomorskih kapetana Crne Gore održan 19. decembra u restoranu *Bastion* u Kotoru Bokeljsku mornaricu Kotor predstavljao je viceadmiral **Ilija Radović**. Tom prilikom je predsjednik Udruženja pomorskih kapetana, **Mario Pilastro**, istakao uspješnu saradnju Udruženja sa Bokeljskom mornaricom.

Pomorstvo

Rječnik

BRODOVI RIMSKOG CARSTVA (V):

Korvus (gavran) borbeno sredstvo na rimskim brodovima. Ime je dobio po metalnom *kljunu* ili *kandžama* koje su se zabijale u palubu protivničkog broda i omogućavale da se brzo i efikasno postavi platforma odnosno rampa preko koje su teško oklopljeni rimski vojnici mogli da jurnu na drugi brod i zauzmu ga.

Polibije opisuje *korvus* kao most širine 1,2 metra i dužine preko 10 metara. koji se spuštao i dizao, dok je jednom njegovom kraju, bio namontiran metalni dio u vidu metalnih kandži ili velikog zakrivljenog kljuna. Kljun je ostvarivao čvrst spoj padajućeg mosta koji sa palubom protivničkog broda.

Stari jedrenjaci

Bark *Columbus* u oluji na putu iz Njujorka za Englesku, ujutro, 10. decembra 1863. godine; akvarel i tuš na papiru, 66 x 45 cm, Đovani Luco, 1863. godine; Suvlasnici barka bili su mnogi prčanjski kapetani i njihove supruge; Posljednji kapetan broda, Nikola Vizin, njime zapovijeda od 1876. do 1879. godine; Brod je prodat u Trstu 31. marta 1885. godine izvjesnom turskom državljaninu.